

Kraków – Poznań – Warszawa, 19 grudnia 2023

**Opinia ws. zamiaru odwołania pana Janusza Janowskiego
ze stanowiska dyrektora Zachęty - Narodowej Galerii Sztuki**

W opinii z dnia 5 grudnia 2021 roku przesłanej do pani Wandy Zwinogrodzkiej, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Zarząd Sekcji Polskiej AICA ostrzegął, że pan Janusz Janowski nie posiada odpowiednich kompetencji, by objąć stanowisko dyrektora Zachęty - Narodowej Galerii Sztuki. Wspominaliśmy wówczas między innymi o tym, że „nie posiada [on] wystarczającego dorobku merytorycznego i organizacyjnego”, zaś w odniesieniu do portfolio wskazywaliśmy także na „brak udowodnionych predyspozycji do zarządzania zespołem o takiej skali i specyfice jak zespół Zachęty”, „brak doświadczenia w zarządzaniu kolekcjami sztuki współczesnej” i „powierzchnową znajomość najnowszej sztuki, zarówno w perspektywie polskiej, jak i tej globalnej”. Doniesienia prasowe, komunikaty samej instytucji oraz informacje wpływające do osób związanych z zespołem Zachęty pozwalają stwierdzić, że dwa lata temu trafnie oceniliśmy dorobek, doświadczenie i kompetencje pana Janusza Janowskiego. Dlatego popieramy decyzję o wdrożeniu wobec dyrektora Zachęty procedury odwoławczej.

Poniżej chcielibyśmy zwrócić uwagę na fakty, które w szczególnie jaskrawy sposób potwierdzają słuszność naszych obaw wyrażonych w opinii z 2021 roku:

1. Dostępne informacje wskazują na poważne uchybienia w zarządzaniu kadrami instytucji. Obecnie pan Janusz Janowski pełni w praktyce obowiązki głównego kuratora, projektując program instytucji w sposób arbitralny, a tym samym marnotrawiąc potężne kompetencje oraz doświadczenie swoich podwładnych i uniemożliwiając publiczności Galerii kontakt z szerokim przekrojem zjawisk w polu sztuki. Za szczególnie alarmujące uważamy wiadomości o odmawianiu dalszej współpracy z wybitnymi specjalistami i specjalistkami zatrudnionymi w rozmaitych działach, a nawet ich rezygnacjach z pracy. Dotyczy to m.in. osób zatrudnionych w Dziale Edukacji i Dziale Dostępności, których działalność przez wiele lat wyznaczała wzorce dobrych praktyk dla podobnych ciał w innych instytucjach w Polsce. O braku predyspozycji pana Janowskiego do zarządzania zespołem Zachęty zaświadczenia także

inne problemy, na które naszą uwagę zwracały osoby zatrudnione w Galerii oraz współpracujące z nią – takie jak brak transparentności w konstruowaniu programu wystawienniczego (wdrażający go pracownicy i pracownice posiadają jedynie szczętkowe informacje na temat planów ekspozycyjnych Galerii), rezygnacja z kolegialnych procedur podejmowania decyzji i regularnego konsultowania programu z istniejącymi ciałami doradczymi (nastąpiła degradacja Rady Programowej oraz kolegium kuratorskiego, które do czasu zatrudnienia dyrektora Janowskiego obradowały regularnie i wywierały istotny wpływ na działalność instytucji), a także powierzanie pracownikom i pracownicom obowiązków niezgodnych z ich wykształceniem, predyspozycjami oraz zajmowanym stanowiskiem.

2. Za alarmujące uważamy informacje wskazujące na niedostateczne kompetencje pana Janowskiego w zakresie zarządzania budżetem instytucji i pozyskiwania środków. W naszej ocenie niesławna już rezygnacja Zachęty z dotacji o wys. 740 tys. PLN na wystawę Hege Lønne – która miała zostać zrealizowana we współpracy międzynarodowej w oparciu o Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy – wynikała z nieumiejętności długofalowego planowania budżetu przez dyrektora. W miarę trwania jego kadencji dyrektor nie zdołał też wytworzyć w instytucji środowiska, które sprzyjałoby pozyskiwaniu podobnych funduszy na inne projekty. Piszemy o „środowisku”, gdyż o sukcesach w fundraisingu decyduje nie tylko inicjatywność osób zarządzających instytucjami oraz ich sieć kontaktów, ale także poczucie bezpieczeństwa szeregowych pracowników i pracownic, którzy zarządzają konkretnymi projektami i inicjują przy tym współpracę z podmiotami zewnętrznymi.

3. Nasz niepokój budzi ignorowanie konfliktów interesów przez dyrektora. Problem ten obrazuje m.in. sposób, w jaki przeprowadzono konkurs na wystawę w Pawilonie Polskim na Biennale w Wenecji planowaną w 2024 roku. Członkowie komisji konkursowej biorą obecnie lub będą brali udział w wystawach w Zachęcie organizowanych przez dyrektora Janusza Janowskiego. W trwającej obecnie wystawie *Pejzaż malarstwa polskiego* uczestniczą następujące osoby zaangażowane w prace w.w. komisji: Maciej Mazurek, Zbigniew Makarewicz, Tadeusz Boruta oraz Elżbieta Banecka. Indywidualna wystawa innego członka komisji, Lecha Majewskiego, została zaplanowana na wiosnę 2024. Wzbudza to podejrzenia o brak bezstronności w wyborze projektu wystawy Ignacego Czwartosa do Pawilonu Polskiego na Biennale w Wenecji. Warto dodać w tym kontekście, że sam Czwartos niedawno prezentował swoje prace w Zachęcie na wystawie indywidualnej, której współkuratorem był – obok samego

Janusza Janowskiego, dyrektora Zachęty i przewodniczącego komisji konkursowej – pan Piotr Bernatowicz, tj. współkurator zwycięskiego projektu.

4. Zwycięski projekt wystawy Ignacego Czwartosa ilustruje także – w nader wyrazisty sposób – wizję programową dyrektora Janusza Janowskiego, która budzi nasze poważne zastrzeżenia. Jak zwróciły uwagę trzy osoby zasiadające w komisji konkursowej, które zgłosiły *votum separatum*, projektowana wystawa ignoruje tematykę przewodnią najbliższej edycji Biennale w Wenecji. Co gorsza, dostarcza przy tym kontrowersyjnej reprezentacji najnowszej kultury polskiej. Widzowie najbliższego Biennale w Wenecji zetkną się w Pawilonie Polskim z ilustracją anachronicznej polityki historycznej, instrumentalizującej pamięć o Zagładzie na rzecz wąsko pojętego narodowego interesu. W podobnie zawężony sposób dyrektor Janusz Janowski zdaje się pojmować interes publiczności Zachęty. Rozwijany tam obecnie program można określić jako jednokierunkowy – skupia się bowiem wyłącznie na promowaniu artystów polskich, przywiązanych do tradycyjnych mediów i problematyki akceptowanej przez konserwatywne stronnictwa polityczne. Zachęta przestała tym samym wypełniać rolę, którą z powodzeniem wypełniała wcześniej przez ponad dwie dekady – a zatem rolę łączniczki pomiędzy scenami artystycznymi w kraju i za granicą, prezentującej różnorodne praktyki i sytuujące je w kontekście rozmaitych problemów społecznych czy kulturowych. Sądzymy, że zwrot wykonany przez Janusza Janowskiego przynosi realne szkody społeczne. Przyczynia się bowiem do pogłębiania antagonizmów w polskim społeczeństwie i pozbawia odbiorców Zachęty wglądu w aktualne praktyki twórcze, które mierzą się w odpowiedzialny sposób z wieloma wyzwaniem współczesności (istotnymi nie tylko w kontekście lokalnym).

5. Galeria Zachęta jest operatorem Programu Sztuki Wizualne MKiDN. W 2022 pan Janowski do zespołu sterującego zaprosił artystów obecnie wystawiających swoje dzieła na kuratorowanej przez niego wystawie *Pejzaż malarstwa polskiego* – Elżbietę Banecką i Ignacego Czwartosa, a także Krystynę Różańską-Gorgolewską, była wicedyrektorkę, obecnie zaś kuratorkę Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie i ekspertkę ds. kultury w Instytucie Logos, której publiczne wypowiedzi całkowicie ją kompromitują w oczach znawców sztuki, a także Marcela Skierskiego – wicedyrektora CSW Zamek Ujazdowski. Janusz Janowski jest Przewodniczącym Rady Programowej CSW. Widać zatem, że zespoły, które mają decydować o niezwykle ważnych dla środowiska sprawach, pan Janowski buduje na bazie wąskiego grona powiązanych ze sobą osób.

ul. Jazdów 2
00-467 Warszawa

Biorąc pod uwagę powyższe czynniki, popieramy wszczęcie procedury odwoławczej ze stanowiska dyrektora Zachęty - Narodowej Galerii Sztuki wobec pana Janusza Janowskiego. Jednocześnie apelujemy do Pana Ministra, by niezwłocznie przeprowadzić w Zachęcie - Narodowej Galerii Sztuki audyt ukazujący skalę zaniedbań i uchybień w zarządzaniu tą narodową instytucją. Przy jego okazji warto byłoby przyjrzeć się – oprócz wspomnianych powyżej kwestii – powiązaniom pana Janusza Janowskiego z Instytutem Ordo Iuris, którego reprezentanci towarzyszyli dyrektorowi przy obejmowaniu stanowiska i mogli wywierać znaczący wpływ na sposób sprawowania przez niego funkcji.

W imieniu Zarządu Sekcji Polskiej AICA,

Arkadiusz Półtorak, Prezes Stowarzyszenia

Zarząd Sekcji Polskiej AICA:

Arkadiusz Półtorak – Prezes
Małgorzata Kaźmierczak – Wiceprezeska
Magdalena Ujma-Gawlik – Wiceprezeska
Marta Czyż – Sekretarzynie
Jagna Domzalska – Skarbniczka
Dorota Jarecka – Członkini Zarządu
Magdalena Ziółkowska – Członkini Zarządu